

Čechů, a podílel sena ní i Milošův „nezdárny“ syn Jiří.

Milan Hlavačka

Klára WOITSCHOVÁ – Libor JŮN
Národní muzeum v éře Československa
Praha, Národní muzeum 2019, 368 s., 96
s. obrazové přílohy,
ISBN 978-80-7036-595-3.

Národní muzeum v Praze patří už dvě století mezi nejdůležitější kulturní instituce v českých zemích. Opakovaně se stává předmětem historického zkoumání, ale pozornost mu vzhledem k jeho univerzálnímu charakteru věnují i další disciplíny. Těžiště historických prací leželo až dosud především v 19. století, kdy měla tato instituce mimořádný význam, daleko přesahující poslání centrálního muzea. Leč i ve 20. století prošlo Národní muzeum dramatickým vývojem, který si zaslouží důkladné zpracování. Významný krok ve směru k budoucí syntéze učinili dva zkušení badatelé, působící v Archivu Národního muzea, Klára Woitschová a Libor Jůn.

Už vstupní kapitola značně přesahuje obvyklý bibliografický komentář k literatuře o zkoumaném tématu. Je sice pojata narativním způsobem jako „příběh příběhů“, tedy nástin pokusů o sepsání dějin Národního muzea, nicméně v širším smyslu je to výklad o – převážně neúspěšných – pokusech o zvládnutí velkého tématu. Nejde totiž zdaleka jen o dějiny jedné instituce, ale také o široké spektrum vědních oborů, které jsou s tímto muzeem spjaty od vzniku v roce 1818. Dosavadní snahy narážely na potřebu mezioborového přístupu k tématu, a tudíž i na jeho neovladatelnost silami jednoho autora. Podobně jako v případě

čtyřsvazkových Dějin Univerzity Karlovy či začínajících Dějin Československé akademie věd jsou komplexní dějiny Národního muzea úkolem pro početný kolektiv odborníků z řady disciplín.

Jestliže se zpracování tématu ujali pouze dva historici z Národního muzea, bylo na místě chronologické omezení na dobu existence Československa (1918–1992) a takové pojetí, které akcentuje ideu Národního muzea ve smyslu kulturním, osvětovém, politickém, společenském i muzeologickém; to ovšem znamenalo rezignaci na pojednání o jednotlivých odděleních, jejich sbírkách a v nich pěstovaných oborech. Se znalostí podstatných výtvorů evropské historické muzeologie autoři pojali svou monografii v duchu „poměrně konzervativní metodologie“ a „převážně deskriptivního líčení problematiky“, jak to odpovídá historiografickému žánru neopozitivistických muzejních dějin (s. 26). Zúžení a jasné vymezení tématu ucelenosti monografie nepochybně prospělo.

V duchu tohoto zadání se autoři mohli v osmi kapitolách soustředit na několik klíčových problémových okruhů, které jsou pro hodnocení významu muzea podstatné. Jsou to charakteristické rysy Národního muzea v poměru k ostatním pamětovým institucím a zároveň ke správním a samosprávným orgánům (právě výklad o hledání vlastního místa při udržení výlučného postavení mezi muzei, a to v měnících se státoprávních a politických podmínkách, formulování vztahu k zemi, státu, českému a československému národu, patří k nejcenějším částem výkladu); dále je to organizační vývoj, vnitřní uspořádání a zahraniční vztahy této instituce; symbolická úloha Národního muzea, stojícího na mimořádně exponovaném místě, v kritických historic-

kých okamžicích; mediální obraz muzea; výstavní činnost ve vztahu k veřejnosti; každodenní život instituce. Názvy kapitol jsou formulovány obrazně, spíše se zřetelem k širší čtenářské veřejnosti než k vědeckému publiku, ale jsou většinou přiléhavé.

Výklad o podstatných stránkách dějin Národního muzea doplňují dvoustránkové medailony 36 osobností spjatých s muzeem. Jsou to biografická hesla doplněná kritickým hodnocením a zařazená do kontextu dějin instituce, částečně i obecného kulturního vývoje. Některá z nich jsou důležitá i pro dějiny historiografie (Aleš Chalupa, Zdeněk Nejedlý, Emanuela Nohejlová-Prátová, Josef Volf, Čeněk Zíbrt a další). Jejich předností je jednak vytěžení nových poznatků z Archivu Národního muzea, jednak snaha o vystižení povahových zvláštností a skrytých stránek osudu vybraných muzejních pracovníků. Tyto medailony nebude možné pominout ani při sledování českého dějepiscetví, ani při práci na Biografickém slovníku českých zemí.

Zajímavě komponovaná kniha stojí na pomezí striktně vědecké práce, v tomto případě podložené skutečně důkladným archivním výzkumem, a velmi sdělným výkladem se zřetelným popularizačním posláním. Uzavírá ji důkladný seznam pramenů, samostatně vyčleněný soupis písemností legislativní povahy, bibliografie a rozsáhlý anglický souhrn. Zvláštní hodnotu má bohatá a tematicky pestrá obrazová příloha, která čerpá z nepřeberných zdrojů muzejního archivu. Snímky vážně poškozené novorenesanční budovy z května 1945 a ze srpna 1968 podávají výmluvné svědectví o jedinečné symbolice pražského Národního muzea v rozporuplných, někdy tragických, jindy nadějných proměnách 20. století.

Jaroslav Pánek

Ladislav VRTEL

Štátne symboly v rokoch 1938–1945: Česko-Slovensko, Slovensko, Protektorát Čechy a Morava, Podkarpatská Rus
Bratislava, VEDA – vydavateľstvo SAV
2020, 311 s., ISBN 978-80-224-1835-5.

Práce slovenského heraldika, archiváře a historika Ladislava Vrtele sleduje se značně širokým, a přesto uceleným pohledem stopu, kterou ve státní symbolice zanechalo období fašismu na Slovensku a nacistické okupace českých zemí. V této pro Čechy i Slováky nelehké době stálo před znalci tvorby a popisu erbovních znamení mnoho výzev. S každou změnou státoprávního uspořádání totiž vyvstávala potřeba přijmout nové státní symboly. *Štátne symboly v rokoch 1938–1945* se týkají symbolů vizuálních, tedy státních znaků a vlajek, přičemž autor knihy je v současnosti jejich nejrenomovanějším slovenským znalcem.¹

Heraldika sice není jediným ani stěžejním či vševypovídajícím zrcadlem poměrů dané doby, je však příkladem, který srozumitelně vystihuje potíže, s nimiž se nově vlády musely vyrovnat. Podle autorem parafrazovaného anglického heraldika Anthonyho Wagnera představuje heraldika „nejen svérázný stenografický koncentrovaný záznam historie, ale i politiky“ (s. 8).

V období překotných změn v atmosféře počínající druhé světové války musely nejen klerofašistické Slovensko a Protektorát Čechy a Morava, ale nakrátko i samostatná

1 L. VRTEL, *Na troch vřškoch biely kríž*, Bratislava 1990; TÝŽ, *Osem storočí slovenskej heraldiky*, Martin 1999; TÝŽ, *Heraldický katechizmus*, Bratislava 2012; TÝŽ, *Heraldické symboly*, Bratislava 2014; TÝŽ, *Štátne symboly Slovenskej republiky*, Bratislava 2010.